

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Självständigt arbete I, 15 HP

Högläsningboken

*En kvalitativ studie om lärarnas syn på
högläsningböcker*

Författare: Tatjana Kledzik & Ioan Marghit

Handledare: Martin Hellström

Examinator: Jimmie Svensson

Termin: HT18

Ämne: Svenska

Nivå: Avancerad nivå

Kurskod: 4GN01E

Linnéuniversitetet
Kalmar Växjö

Abstrakt

Syftet med studien är att undersöka hur lärare arbetar med högläsningböcker och vad eleverna förväntas lära sig av dessa. Studien bygger på fyra semistrukturerade intervjuer av lärare i årskurs 4-6, och materialet analyseras främst utifrån den fenomenologiska teorin att objektet, högläsningboken, framträder i upplevelsen med subjektet, lärarna.

Sammantaget har lärarna en positiv inställning till högläsningboken, och vår studie visar att högläsningboken används i flera syften samtidigt, såsom språkutveckling, läsupplevelse och olika former av fostran. Valet av böcker visar hur lärare använder texterna för att samtala om exempelvis normer och värderingar. Lärarna använder även tillfället för att skapa en mysig stund i klassrummet.

Det finns en skillnad mellan hur forskarna menar att man bör arbeta med högläsning och hur lärarna själva beskriver att de undervisar med hjälp av böckerna. Skillnaden ligger främst i lärarnas val av högläsningstillfälle, samt vilken arbetsinsats som förväntas av eleverna. Lärarna själva menar att med hjälp av högläsningböckerna kan ett klassrumsklimat skapas som främjar läslust, och att eleverna ibland behöver en stund av gemenskap utan stora krav.

Vår slutsats är att om syftet med val av bok tydligt förmedlas till eleverna kan lärarnas mål med högläsningböckerna enklare urskiljas och elevernas utveckling lättare följas upp.

Nyckelord

Högläsningbok, högläsning, språkutveckling, läsupplevelse, fostran

English title

The read aloud book

A qualitative study on the teachers' view of aloud reading books

Key words

Aloud reading book, reading aloud, language development, reading experience, to raise

Tack

Främst vill vi tacka de lärare som bidragit med sina tankar och så öppet svarat på våra intervjufrågor, utan er hade det inte blivit någon uppsats om högläsningens boken. Vi vill även tacka vår handledare Martin Hellström och examinator Jimmie Svensson för kloka råd och bra handledning. Och slutligen vill vi tacka våra fyrbenta vänner Chaplin och Homer för att de bidragit till att vi under vår intensiva skrivperiod tagit pauser och fått frisk luft.

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	<i>Syfte och frågeställningar</i>	2
2	Forskningsbakgrund	2
2.1	<i>Teoretisk ram</i>	2
2.2	<i>Tidigare forskning</i>	3
2.3	<i>Högläsning</i>	4
2.4	<i>Boksamtal</i>	5
2.5	<i>Läsupplevelse och föreställningsvärld</i>	5
2.6	<i>Språkutveckling</i>	6
2.7	<i>Värdegrund, fostran, uppfostran och normer</i>	7
3	Metod	9
3.1	<i>Semistrukturerad intervju</i>	10
3.2	<i>Urval</i>	10
3.3	<i>Etiskt ställningstagande</i>	11
3.4	<i>Metodkritik</i>	11
3.5	<i>Analys och analysverktyg</i>	12
4	Resultat	13
4.1	<i>Lärarnas syfte med högläsning</i>	13
4.2	<i>Lärarnas arbete med högläsningböcker</i>	14
4.2.1	<i>Ramfaktorer</i>	16
4.2.2	<i>Ordförråd och verbal förmåga</i>	16
4.2.3	<i>Värdegrundsarbete och fostran</i>	16
4.3	<i>Elevernas utveckling</i>	17
4.3.1	<i>Lärandemål</i>	17
4.4	<i>Lärarnas arbete och läroplanen</i>	18
4.4.1	<i>Stimulera intresse för att läsa och skriva</i>	18
4.4.2	<i>Litteraturen och livsfrågor</i>	19
5	Diskussion	20
5.1	<i>Vila eller aktivitet</i>	20
5.2	<i>Efferenta eller estetiska frågor</i>	21
5.3	<i>Förberedelser och utvärdering</i>	22
5.4	<i>Språkutveckling, beprövad erfarenhet och teori</i>	22
5.5	<i>Betydelsefull och åsidosatt</i>	23
5.6	<i>Litteraturens och högläsningens fostrande förmåga</i>	24
5.7	<i>Läsupplevelse, en mysig stund med mobbingtema?</i>	25
5.8	<i>Sammanfattning</i>	26
6	Vidare forskning	27
7	Referenser	28

Linnéuniversitetet
Kalmar Växjö

Bilagor

Bilaga 1: Intervjufrågor

1 Inledning

Aidan Chambers är en engelsk litteraturpedagog och barn- och ungdomsförfattare som utvecklat läsundervisningen i syfte att läsaren ska nå en djupare förståelse för texters budskap. Han menar att det är alla lärares skyldighet att läsa högt för sina elever under hela deras skolgång. Chambers argumenterar för att elever som regelbundet lyssnar till en erfaren uppläsare successivt ökar sin förståelse för ord, begrepp och texters funktion. Han refererar till socialkonstruktivismen och Lev Vygotskijs proximala utvecklingszon när han beskriver hur läraren ”lånar ut” sin kunskap i syfte att lyfta eleven till nya kunskapsnivåer. Genom daglig högläsning främjas på så sätt elevernas språkutveckling, menar Chambers, och i sin bok *”Böcker inom och omkring oss”* skriver han att den lärare som inte läser för sina elever på daglig basis saknar kompetens (Chambers 2014:62-74).

Vårt intresse för högläsning böcker har uppstått under våra verksamhetsförlagda praktiker där vi sett att böckerna som lärarna läser ut används i fler syften än för att utveckla elevernas språk. Utöver språkutveckling har vi noterat att lärare även läser högt för sina elever för att skapa gemenskap och lugn. Ofta innehåller böckerna också ett budskap som tycks vilja påverka eleverna i en bestämd riktning. Teman som vikten av att vara en bra kamrat, känna empati och/eller visa mod återkommer regelbundet, vilket skulle kunna tolkas som att lärares val av bok även har för avsikt att påverka elevernas perspektiv. Vi har funderat på vad lärarna själva menar är syftet med valet av högläsning böcker och hur de arbetar med dem.

Genom våra forskningsfrågor vill vi därför undersöka hur lärarna själva beskriver att de arbetar med sin högläsning, i vilket syfte samt hur läroplanen stödjer deras arbete inom detta område. Vi har använt metoden semistrukturerad intervju och därefter analyserat intervjumaterialet. De fyra lärarna som vår studie baseras på är behöriga i svenska, kommer från tre

olika skolor och arbetar med högläsningböcker. Lärarna har intervjuats individuellt under hösten 2018, deras samtal har spelats in och därefter transkriberats.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka hur och varför lärare i årskurs 4-6 arbetar med högläsning, samt hur lärarnas målsättning förhåller sig till läroplanen för grundskolans årskurser 4-6. För att besvara studiens syfte har vi valt följande frågeställningar:

1. Hur beskriver lärarna att de arbetar med högläsningböcker?
2. Vad förväntar sig lärarna att eleverna ska lära sig av undervisningen med högläsningböcker?
3. Hur uppfattar lärarna att deras arbete med högläsningböcker förhåller sig till läroplanen?

2 Forskningsbakgrund

I detta avsnitt beskriver vi teorier, tidigare forskning samt begrepp som vi använder som utgångspunkt i studiens analys- och resultatdelar.

2.1 Teoretisk ram

Fenomenologin, där upplevelsen av fenomen är det centrala, är vår teoretiska utgångspunkt när vi studerar lärarnas syn på högläsningböcker. Denna teori utgår från den tyske filosofen Edmund Husserls tankar i ämnet. Han intresserade sig för hur människor upplever sin livsvärld, en värld som enligt honom är uppbyggd av olika fenomen. För att kunna studera fenomenen utvecklade Husserl en filosofisk metod där beskrivandet av upplevelsen står i centrum. Fenomenet måste isoleras från olika antaganden, vilket sker genom att sätta ovidkommande kunskap inom parentes. Genom att exkludera olika

fakta och antaganden kan den rena upplevelsen bli det fenomen som kan studeras. Begreppet intentionalitet innebär att objekt och subjekt inte kan förstås oberoende av varandra eftersom upplevelser alltid är riktat mot något. Husserl menar vidare att alla upplevelser är verkliga för de som upplever dem, oavsett fakta eller vad andra tycker (Allwood & Eriksson 2017:91-98). Applicerat på vår studie innebär det att lärarnas syn (subjektet) och högläsningens boken (objektet) blir upplevelsens och fenomenets grundstruktur och det är detta fenomen vi undersöker i vår studie.

2.2 Tidigare forskning

Forskning om hur högläsning främjar språkutveckling visar att elever gynnas av att lyssna på när någon läser högt för dem. Olika studier förklarar samband mellan barns språkutveckling när föräldrar läser hemma eller när läraren i skolan läser för elever. Exempelvis visar studien ”*Home Reading Environment and Brain Activation in Preschool Children Listening to Stories*” hur förskolebarnens hjärna utvecklas och hur deras förmåga att lära sig läsa ökar om de regelbundet lyssnar på berättelser (Hutton, Horowitz-Kraus, Mendelsohn, DeWitt, Holland 2015:467-475). De olika forskarna har emellertid gemensamt att de sällan undersöker hur elever i högre årskurser påverkas av högläsning, utan de studerar nästan alltid *unga* elever. Tidigare forskning är därför sällan direkt applicerbar på vår åldersgrupp, dock har vi funnit en studie från 2014 som påvisar högläsningens effekter på elever i årskurs 4.

I en vietnamesisk studie undersöktes hur nya ord och begrepp kan läras ut till elever med hjälp av högläsning. Studien omfattar 45 elever och följde en bestämd struktur. Läraren läste samma text vid flera olika tillfällen och valde ut specifika ord som förklarades, sattes in i sitt sammanhang och slutligen fick eleverna även lära sig synonymer till orden. Studien visar att högläsning är ett sätt att främja elevers språkutveckling, men också att det är viktigt att eleverna verkligen förstår de nya orden och begreppen så att de vågar

använda dem. Högläsningen, menar de som genomförde studien, bidrog till att eleverna förstod när de skulle använda sig av de nya orden. Detta genom att orden så tydligt sattes in i ett sammanhang till skillnad från om eleverna enbart lärt sig dem utan kontext (Lin 2014).

2.3 Högläsning

I vår studie fokuserar vi på den högläsning som läraren står för i samband med att denne för en klass läser ur en speciellt utvald klassbok. Högläsning ger läraren många möjligheter att stimulera elevernas språkutveckling, emellertid innebär språkutveckling med hjälp av högläsning nästan alltid en kombination av läsning och samtal (Chambers 2014:62-74). Chambers poängterar dock att all högläsning som sker i grupp, även utan boksamtal, har en socialt sammansvetsande funktion och att ingenting skapar så starka band som en gemensam upplevelse.

Britta Stensson menar att högläsning av böcker främjar elevernas förståelse för uttal och intonation. Precis som Chambers understryker hon vikten av att läraren ska läsa ur böckerna med inlevelse, och använda sig av olika betoningar och röster. Genom att höra hur satsmelodier låter eller meningar byggs upp skapas ett viktigt lärtillfälle för eleverna som kan bidra till att de lär sig bättre formuleringar och att tala mer korrekt. Stensson menar att eftersom eleverna vid högläsningstillfället inte behöver använda sig av någon lästeknik för att tillgodogöra sig textens innehåll, kan de fokusera på att skapa egna bilder. Men hon påpekar också att för att nå resultat måste eleverna aktivt lyssna och tänka, varför högläsning bör ske när eleverna är pigga. Används högläsning som avkoppling eller för att eleverna inte orkar arbeta kan lärarna inte förvänta sig att eleverna tillgodogör sig högläsningens alla möjligheter (Stensson 2013:120-121).

2.4 Boksamtal

Chambers menar att boksamtal är en viktig arbetsform, och att lärarna bör undervisa elever med hjälp av strukturerade litteratordiskussioner. Ett formellt boksamtal kräver att läsarna analyserar mer djupgående vad texten handlar om och diskuterar innebörd och budskap i mindre grupper. Syftet är att läsarens egna reflektioner och känslor i kombination med delade tankar om bokens andemening ska bidra till en djupare tolkning och därmed även ge en ökad förståelse för ord och begrepp. Chambers är tydlig med att i strukturerade boksamtal ska endast öppna estetiska frågor ställas som bidrar till djupare förståelse av böckers innehåll. (Chambers 2014:60-71).

Även Stensson (2013:123) poängterar att för att nå en djupare förståelse för bokens handling och skapa givande diskussioner är det viktigt att läraren använder sig av estetiska frågor. Exempel på en estetisk fråga är: hur tror ni att karaktären resonerade innan den rymde hemifrån. Eftersom denna typ av öppna frågor saknar rätta svar kan eleverna utveckla sina tankar och funderingar med hjälp av dessa. När läraren vill kontrollera att eleverna lyssnar aktivt på bokens innehåll kan efferenta frågor ställas menar Stensson (2013:123). Efferenta frågor handlar om fakta, exempelvis: vilken färg hade bilen eller var träffades karaktärerna. Vilken typ av frågor lärarna använder sig av när de samtalar med eleverna om innehållet i högläsningböckerna, kan bidra till att besvara våra forskningsfrågor.

2.5 Läsupplevelse och föreställningsvärld

I vår andra forskningsfråga studerar vi lärarnas förväntningar på eleverna och vad lärarna vill ska hända i mötet mellan text och individ. Interaktionen som uppstår kan resultera i en läsupplevelse och/eller att en föreställningsvärld skapas.

Läsupplevelse kan beskrivas som en personlig interaktion mellan individ och text och som beroende på tidigare erfarenheter kan ge upphov till olika

känslor vid olika tillfällen. Enligt Kathleen McCormick bär såväl text som person med sig uppfattningar, värderingar och erfarenheter in i mötet där läsoplevelsen kan uppstå. Det är anledningen till att den text som en lärare läser för sin klass kan uppfattas på skilda sätt av olika elever. Huruvida en läsoplevelse alls uppstår vid högläsning beror på hur elevens tidigare erfarenheter kan kopplas till bokens handling, uppbyggnad, karaktärer och/eller budskap (McCormick 1994:70, 81).

Även Judith Langer betonar vikten av hur läsarens tidigare erfarenheter påverkar dennes möjlighet att interagera med texten och därmed kunna kliva in i en föreställningsvärld. En föreställningsvärld kan kortfattat beskrivas som den värld av förståelse som individen har där och då och som läraren genom sin högläsning hoppas kunna utveckla. Enligt Langer är det av vikt att eleven förstår vad texten handlar om för att hen ska kunna gå in i en föreställningsvärld. Precis som Chambers påpekar hon också hur viktig diskussionen med andra läsare är, eftersom deras perspektiv på bokens innehåll kan öka den egna förståelsen och upplevelsen av den lästa texten. Läraren bör därför av flera skäl granska sin text före högläsningen, inte minst så att innehåll och handling passar den specifika gruppen (Langer 1995:23-39, 80-81).

2.6 Språkutveckling

Förmågan att utveckla språk menar forskarna är medfödd, men vilken roll miljö och uppväxtvillkor spelar för elevernas språkliga progress skiljer sig åt mellan olika utvecklingsteorier. Oavsett ståndpunkt eller teori vet forskarna att små barn reagerar på röster och rytmer i språk och lär sig på detta vis ord och uttal. Olika teoretiska perspektiv ger olika kunskap om hur vi använder och lär oss språk (Arnqvist 1993: 20-21, 24-25). Lärarnas undervisning med högläsningböcker kan således studeras utifrån flera perspektiv.

Inom behaviorismen menar man att betingningsprinciper belönar önskvärt beteende och individen blir en produkt av den miljö som den vistas i (Arnqvist 1993:24-25). Om vi kopplar behaviorismens tankar till vår studie skulle det kunna innebära att när läraren högläser lär sig eleverna exempelvis uttal, satsmelodi och ordföljd.

Inom kognitivismen finner vi teorier som bygger på att tidigare erfarenheter är betydande för inlärningsprocessen. Inom denna teori menar man att allt som en person upplever sparas i olika ”scheman” som sedan placeras in i olika ”fack” i hjärnan (Håkansson & Sundberg 2014:57-59). När elever lyssnar på begrepp och ord kan nya fack som gynnar elevernas fortsatta byggande av vokabulär skapas.

Inom pragmatismen anser man att lärandet främst sker då vi förstår och applicerar kunskap i vardagen. Ett välkänt begrepp är ”learning by doing” som inom pragmatismen innebär att nya ord bäst lärs in genom att eleverna använder dem i korrekta sammanhang (Håkansson & Sundberg 2014:57-59).

Inom det sociokulturella perspektivet, där Lev Vygotskij verkade, menar man generellt att lärande uppstår genom social interaktion, och att utveckling bäst sker genom att redan känd kunskap utvecklas inom den proximala utvecklingszonen. Denna zon innebär att lärare stöttar och vägleder eleven utifrån de kunskaper som den redan har, för att nå ny kunskap (Håkansson & Sundberg 2014:59). Vygotskij argumenterade för att utvecklingspsykologins viktigaste uppgift är att beskriva hur barnets enkla funktioner utvecklas till den vuxnes mer komplexa. I denna utveckling spelar språket en viktig roll och Vygotskij menar att miljön är viktigare än gener och arv för den språkliga utvecklingsprocessen (Arnqvist 1993:34-35).

2.7 Värdegrund, fostran, uppfostran och normer

I skolan fostras elever i hur de ska bete sig under dagens alla växlande moment. Exempelvis lär de sig att vänta på sin tur genom handuppräckning

eller att stå i en matkö. Ibland förväntas eleverna delta i diskussioner, men ibland förväntas de, som under ett högläsningstillfälle, sitta stilla och bara lyssna. Lärarnas arbete med att fostra eleverna att bete sig på rätt sätt vid rätt tillfälle ingår tillsammans med verksamhetens värdegrundsarbete inom ramen för skolans fostringsuppdrag. Skönlitterära böcker kan bli ett verktyg för skolans personal att nå fram till elever, förmedla värden eller tala om svårare ämnen och samtidigt respektera varje individs självständighet.

Skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta och utveckla kunskaper och värden. Skolan ska i samarbete med hemmen främja elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvars-kännande individer och medborgare. Skolan ska präglas av omsorg om individen, omtanke och generositet. Utbildning och fostran är i djupare mening en fråga om att överföra och utveckla ett kulturarv – värden, traditioner, språk, kunskaper – från en generation till nästa. Skolan ska vara ett stöd för familjerna i deras ansvar för barnens fostran och utveckling. Arbetet måste därför ske i samarbete med hemmen.

(Skolverket 2011:9)

Skolan ska fostra eleverna till ansvarsfulla, generösa och toleranta demokrater i samarbete med hemmet. Vi har jämfört hemmets ansvar för barnets uppfostran med skolans fostringsuppdrag, då högläsningen många gånger företas i syfte att överföra värderingar och normer som lärarna finner vara goda och till gagn för arbetet i skolan. Inom ramen för fostringsuppdraget har vi även inkluderat skolans värdegrundsarbete.

I läroplanen, *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*, kan skolans värdegrundsarbete kortfattat beskrivas som ett uppdrag att förmedla och förankra respekt för Sveriges grundläggande demokratiska värderingar och alla människors lika värde (Skolverket 2011). Fostringsuppdraget i läroplanen kan beskrivas som skolpersonalens uppgift att förmedla dessa värden. Föräldrabalken styr vårdnadshavarens

uppfostringsansvar och barnets rätt till trygghet, omvårdnad och god uppfostran (Sveriges Riksdag 2018). Skillnaden mellan skolans och vårdnadshavarens ansvar är att skolans ansvar är kopplat till elevens undervisning och miljö medan vårdnadshavarens är övergripande. Således har vårdnadshavaren ett ansvar för barnet även när hen är i skolan och det är en anledning till att lagstiftarna kräver att skola och vårdnadshavare samarbetar med den gemensamma uppgiften att fostra eleven.

Genom att kombinera författaren och filosofen Roger Fjellströms (2004) definition av värdegrundsarbete med skolans fostringsuppdrag visar David Lifmark (2010) i sin doktorsavhandling om skolan och fostran, hur skolpersonals tolkning av läroplanen skapar en komplex situation för lärare och elever. Detta då den enskilde lärarens tolkningar och förmågor spelar stor roll för resultatet av arbetet. Lifmark beskriver hur skolans personal ständigt fostrar och förmedlar normer och värderingar, med eller utan pedagogisk planering, och hur elevers mognad, språkkunskap och sociala bakgrund påverkar hur budskap förstås uppfattas. Skolans fostringsuppdrag innebär flera dilemman, exempelvis beskriver Lifmark att: ”Somliga känslor tycks eftersträvansvärda och möjliga att odla i undervisningen, medan själva påverkandet av elevers känsloliv som sådant tycks moraliskt problematiskt.” (Lifmark 2010:63). Det innebär att även om skolan ska fostra och förmedla demokratiska värden ska skolan också beakta varje individs frihet och integritet. Då varje människa, även elever, har rätt till sina egna tankar, känslor och åsikter blir skolans uppgift att förmedla värden och normer ett komplicerat uppdrag.

3 Metod

I vår studie undersöker vi olika lärares syn och förväntningar på högläsningboken, och har därför valt den kvalitativa metoden semistrukturerad intervju för att undersöka lärarnas uppfattningar. Genom en

serie huvudfrågor kan vi jämföra lärarnas svar och samtidigt ge dem en möjlighet att utveckla sina tankar och meningar inom ämnet.

Intervjufrågorna har inte delgetts respondenterna i förväg, utan vi har endast informerat om ämnet högläsning böcker och vårt syfte med studien. Det beror på att vi har önskat ett samtal och inte en redovisning av frågornas svar. Detta är även anledningen till att forskningsfrågorna delgavs respondenterna först vid intervjutillfällena.

3.1 Semistrukturerad intervju

En semistrukturerad intervju bygger på att en rad förutbestämda frågor kombineras med möjlighet till följdfrågor. Detta ger en flexibilitet som strukturerade intervjuer saknar och är att föredra om man vill åt mer utvecklade svar (Denscombe 2018:268-269). Generellt är intervjuer att föredra om man vill komma åt uppfattningar, åsikter och/eller känslor då mötet mellan personer skapar andra förutsättningar än vid exempelvis enkäter.

3.2 Urval

De lärare som deltar i vår studie undervisar i svenska i årskurs 4-6 på olika skolor i en mellanstor svensk stad. Vi har inget genusperspektiv och inga ålderskriterier, dock finns både män och kvinnor representerade i vår undersökning, och lärarna har olika åldrar och erfarenheter. Samtliga lärare arbetar med högläsning böcker.

Denscombe (2018:247) menar att när respondenten besitter kunskap och erfarenhet inom forskningsområdet stärks svarens trovärdighet och tillförlitlighet, vilket vi har tagit hänsyn till i vårt urval för denna studie genom att välja legitimerade lärare med erfarenhet av högläsning böcker.

3.3 Etiskt ställningstagande

De fyra lärare som deltar i vår studie har alla godkänt att deras svar kan komma att användas i vår uppsats. Lärarna har även godkänt att berörda lärare, studenter, examinatorer och handledare kan komma att ta del av intervjuerna i sin helhet. Inspelningarna och transkriberingarna kommer vi radera efter arbetets slut, och vi följer Vetenskapsrådets anvisningar, som bland annat innebär att ingen obehörig tar del av lärarnas personliga uppgifter (Vetenskapsrådet 2002:12). Lärarna vi intervjuat har vi av anonymitetsskäl valt att kalla Eva, Sara, Vilgot och Hanna.

3.4 Metodkritik

Fördelen med en semistrukturerad intervju är att det ger utrymme för flexibilitet under intervjuens gång. Det ger möjligheter att ställa relevanta följdfrågor som kan bidra till mer utvecklade och detaljerade svar (Denscombe 2018:269). Nackdelen kan bli att samtalen inkluderar ämnen utanför forskningsområdet. Det är därför viktigt att intervjuerna följer den röda tråd som undersökningen syftar till att besvara.

Vi har valt att genomföra personliga intervjuer och har träffat lärarna på deras arbetsplats. Fördelarna har varit att mötena har varit lätta att arrangera, och att intervjumaterialet enkelt har kunnat härledas till respektive respondent. Större urval hade kunnat fås om vi hade genomfört gruppintervjuer istället. Fördelen hade varit att diskussioner i grupp på ett annat sätt kunnat bidra till studiens resultat, inte minst genom ett större antal deltagare. Denscombe (2018:270-271) menar att om man inkluderar fler deltagare ökar variationen av erfarenheter och åsikter, vilket kan bidra positivt till en studie. Gruppintervjuer bygger dock på gruppdynamik och kräver att intervjuaren är väl förtrogen med sociala och psykologiska aspekterna av grupp beteenden, vilket är en kunskap som inte vi båda besitter.

Våra respondenter har inte fått möjlighet att göra förberedelser inför intervjuerna och deras svar på våra frågor är därmed spontana. Det finns risk att betydelsefull information inte framkommer då respondenter inte förbereder sig, och att det även kan finnas svar som de vid närmare eftertanke velat omformulera. Fördelarna med oförberedda intervjuer ansåg vi, trots risker, var större då vi önskade fördjupade samtal och inte redovisning av svar. En medelväg hade kunnat träffas om vi gett lärarna våra forskningsfrågor i förväg. Möjligen hade lärarna då kunnat ge än mer detaljerade svar som gynnat studiens syfte.

Andra förberedelser såsom intervjuer av elever, eller observationer av hur lärarna arbetar med högläsningböcker i klassrummet, hade kunnat bidra till studiens analys- och diskussionsdelar. Tidsbrist och studien förväntade omfång begränsar dock innehåll och arbetsmetoder.

3.5 Analys och analysverktyg

Inom hermeneutiken finns den hermeneutiska spiralen som bygger på principen att när en analys är gjord, kan denna analys analyseras igen och därmed uppstår en ny analys, som i sin tur kan analyseras på nytt. Denna spiral är oändlig då varje ny tolkning eller kunskap genererar en ny analys som i sin tur kan analyseras. Genom att växelvis tolka texter helt och delvis sker nya tolkningar som kan ingå i den hermeneutiska spiralen (Fejes & Thornberg 2015:71-78).

Även fenomenologin bygger på att intervjumaterial först ska läsas i sin helhet och därefter analyseras, men istället för att lägga fokus på tolkningar vill man inom fenomenologin beskriva själva upplevelsen (Denscombe 2018:191). Analysens fokus ligger således på att få ”tillgång till objektet *såsom det framträder i upplevelsen*” (Allwood & Erikson 2017:97), vilket vi i vår studie vill undersöka när vi intervjuar lärarna om deras syn på högläsningböcker.

Vi har valt att spela in våra fyra intervjuer för att säkerställa att vi får med all information från samtalen. Risken att feltolka vad de intervjuade menar blir lägre om intervjuerna finns transkriberade, vilket också är en fördel vid analysen av intervjumaterialet. När man transkriberar ljudinspelningar blir det också lättare att komma åt detaljerade sökningar eller att jämföra den data man har påpekar Denscombe (2018:395).

Genom att transkribera inspelningarna påbörjar vi vår analys i enlighet med den hermeneutiska spiralen. Men vårt syfte är främst att finna essensen i fenomenet ”lärarnas syn på högläsning”, vilket betyder att vi utöver den hermeneutiska spiralen använder fenomenologin som analysverktyg.

4 Resultat

Vi har under hösten 2018 intervjuat fyra lärare individuellt. Intervjuerna har skett vid fyra olika tillfällen, samtalen har spelats in på plats och därefter transkriberats. Lärarna har vid intervjutillfället besvarat alla frågor och utvecklat sina svar, och med svaren vi fått kan våra forskningsfrågor besvaras.

4.1 Lärarnas syfte med högläsning

Lärarna ger flera skäl till varför det är viktigt att läsa högt för elever, och de är positiva till att använda högläsningböcker. Syftet med undervisningen menar lärarna är främst att på olika sätt främja språkutveckling och de vill att denna utveckling ska ske samtidigt som de ger eleverna en läsupplevelse. Eleverna förväntas lära sig nya ord och begrepp, samtala och reflektera över bokens innehåll samt ställa frågor om något är oklart. Böckerna har många gånger ett budskap som indikerar att även en form av fostran sker vid högläsningstillfället. Valet av högläsningbok styrs direkt eller indirekt av läraren. Förslag på innehåll och boktitlar kan ges av kollegor och elever, men läraren fattar alltid beslutet.

Lärarna skiljer på sin högläsningbok och andra läsprojekt. Högläsningstillfället är i princip aldrig sammankopplat med boksamtal. I några fall har bibliotekarien till uppgift att undervisa eleverna utifrån strukturerade boksamtal. Exempelvis säger Hanna om boksamtal att: ”just nu så gör vi inte det så mycket, för nu ligger det hos bibliotekarien” På liknande sätt skiljer de andra lärarna på sin högläsning, och menar att högläsningböcker inte bör vara formella boksamtal utan istället kan ses som ett inslag i undervisningen med lägre krav, där upplevelsen och gemenskap står i centrum.

Även om bokens tema ibland är ämnesöverskridande och innehåller fakta vill lärarna genom sin högläsning framför allt skapa en mysig stund, och lärarnas krav på eleverna är lägre än under en ordinarie lektion. Hanna säger som svar på frågan vilket syfte som är viktigast: ”att det allra första är nog läsupplevelse, att man ska tycka det är roligt med att läsa”, och menar att högläsningens roll i klassrummet är främst att skapa gemenskap, njuta av stunden med boken och främja läslust. När Sara besvarar frågan hur hon ser på att hennes arbete kan utvecklas, säger hon att hon kan: ”[...] tänka på vilken bok man väljer och då förarbeta och efterarbeta ännu mer, att vara lite mer kontinuerlig, ibland kan det gå en vecka mellan att man har läst”.

Med utgångspunkt från sina egna arbetsinsatser med de aktuella högläsningböckerna de läser idag, ser lärarna att de skulle kunna utveckla sina koncept, inkludera fler frågor kopplat till bokens innehåll och planera in mer tid för samtal i syfte att främja elevernas språkutveckling.

4.2 Lärarnas arbete med högläsningböcker

Lärarna beskriver att utöver att välja högläsningböcker i samråd med andra, väljer de gärna en favoritbok som de redan läst högt för andra klasser. Förberedelserna inför högläsningen består av att läraren läser eller har läst boken före uppläsning, och ibland förbereder genomgång av ord och

begrepp. Oftast sker dock undervisningen och samtal med eleverna om bokens innehåll på rutin och improviserat. Eva berättar att hon har läst den nuvarande boken tidigare och säger ”ja, det var ju en gammal klassiker”. Hon beskriver vidare att hon inte gör några stora förberedelser eftersom hon vet ungefär hur eleverna kommer reagera eller vad de kommer att fråga om. Vilgot beskriver hur han förbereder högläsningen för en elevgrupp, och hur han sedan använder erfarenheterna han fått när han läser för nästa grupp.

[...] första klassen som man läser för blir som ett test och så får man diskussioner med dem. Och sen på andra så vet man lite hur det har varit med de tidigare och vilka frågor jag behöver förbereda.

I våra intervjuer framgår att högläsningen sker oregelbundet och inte varje dag. Högläsning kan ske på morgonen, i slutet av en lektion, efter lunch eller som avslutning på dagen menar lärarna. De beskriver hur de anpassar tiden till den övriga undervisningen, vilket då kan bli lite olika från en dag till en annan. I mån av tid läser lärarna mellan tio till trettio minuter, men oftast cirka femton till tjugo minuter. Lärarna beskriver att de i samband med högläsningen utgår ifrån att eleverna är tysta och lyssnar aktivt. Samtidigt uppmuntrar lärarna eleverna att säga till om bokens handling och/eller språk är oklart. Före och efter läsningen sker många gånger ett utbyte av tankar och funderingar mellan lärare och elever.

Sammantaget beskriver lärarna att förberedelserna inför högläsningen av böckerna är få och att lektionsplanering oftast saknas. Lärarna använder sig av sin erfarenhet, exempelvis väljer de ofta böcker de redan läst förut. Det finns tillfällen då innehållet i böckerna inte fullt ut passar den nya gruppen berättar lärarna, och de vet inte riktigt varför det är så. Vår undersökning visar att beprövad erfarenhet används vid val av bok och att elevernas intresse för innehållet varierar.

4.2.1 Ramfaktorer

Läsningen för eleverna sker i helklass i elevernas klassrum och som regel sitter eleverna på en stol vid sin bänk. Lektionsplanering med förutbestämda tidsramar saknas oftast och högläsningstillfället kan ske när som helst under skoldagen. Lärarna berättar att de ofta använder högläsningeboken som utfyllnad när det passar i de andra ämnena eller när eleverna behöver en stund med lägre krav. Endast läraren har boken och endast läraren läser högt.

4.2.2 Ordförråd och verbal förmåga

[...] och ha gemensamma samtal, alltså om ord och begrepp och händelser och så vidare, jag tycker det är väldigt väldigt viktigt.

(Eva)

Elevernas ordförråd stärks av högläsningen menar lärarna eftersom de med hjälp av texten lär sig att sätta in nya ord och begrepp i ett korrekt sammanhang. Lärarna vill även genom samtal och diskussioner om böckernas innehåll utveckla elevernas verbala förmågor. Vilgot beskriver hur han ställer öppna frågor för att uppmuntra eleverna att tänka till, så att de kan förstå texten och dess gestalter på ett djupare plan. Han planerar också in tid efter varje högläsningstillfälle i syfte att fånga upp tankar och diskutera innehållet i texten. Genom diskussion stärks elevernas verbala kommunikationsförmåga menar lärarna, och betonar att samtal om ord och händelser av flera skäl är mycket viktigt.

4.2.3 Värdegrundsarbete och fostran

Ibland så tänker jag att det ska vara en bok som passar till, alltså att kanske om kamratskap, lite mobbingtema.

(Sara)

Samtidigt som lärarna vill skapa en lugn stund av gemenskap visar deras val av böcker att de även vill lyfta fram teman som kan väcka känslor hos

eleverna. Ämnen som utanförskap, social utsatthet eller rasism visar att lärarna skapar tillfällen som kan ge dem möjlighet att tala om etik och moral. Elevernas känslor och värderingar kan påverkas genom den valda litteraturen, vilket är ett av lärarnas syften med valet av böcker. Lärarna vill med andra ord påverka elevernas normer och värderingar genom fostran, samtidigt som de vill skapa en mysig stund fylld av samhörighet.

4.3 Elevernas utveckling

Vår studie visar att lärarna prioriterar läsupplevelse före språkutveckling samt att det finns en önskan att vidga elevernas perspektiv och förmedla olika normativt fostrande budskap.

4.3.1 Lärandemål

Lärarna beskriver främst tre områden där de hoppas kunna utveckla sina elevers kunskaper: läsupplevelse, ord och begrepp samt en form av fostran. Inom ord och begrepp eller språkutveckling ingår hörförståelse, det vill säga att eleverna förstår bokens innehåll och textens sammanhang. De önskar också ge eleverna en upplevelse med högläsningen. Denna läsupplevelse förväntas ge resultat i form av läslust, insikt om texters budskap och inte minst en önskan att eleverna skapar egna föreställningsvärldar baserad på ny och gammal kunskap. Den sista kategorin handlar om normer, värden och en form av fostran. Lärarna beskriver att eleverna ska lära sig vara lugna och tysta under läsningen, möjligen rita, men inte störa. Före och efter högläsningen önskar lärarna i varierad grad samtala med eleverna om boken och dess innehåll, och eleverna förväntas delta i detta samtal. Texten styr vilka kunskaper eleverna förväntas tillgodose sig.

[...] och då vill man att de ska få en bild av hur det kan vara att vara ett gutubarn och att vi har det olika och har olika förutsättningar.

(Hanna)

Utöver normer och värden vill lärarna ofta ge sina elever kunskaper om världen utanför. Eleverna förväntas lära sig om andras sociala situationer och känna med karaktärerna i böckerna. Lärarna beskriver hur de många gånger väljer texter som ligger utanför elevernas vardagliga miljöer i syfte att utmana just gränser och normer.

4.4 Lärarnas arbete och läroplanen

Lärarna beskriver att läroplanen stödjer deras arbete med högläsning böckerna på flera olika sätt. De berättar i intervjuerna hur de arbetar med ord och begrepp, hörförståelse och att ge eleverna en läsoplevelse som gynnar deras språkutveckling. Vi har valt att sammanfatta lärarnas svar utifrån två huvudkategorier.

4.4.1 Stimulera intresse för att läsa och skriva

Att få eleverna intresserade av biografier, att veta att det finns böcker där det är en verklighetsuppfattning i.

(Vilgot)

Jag vill ju bredda deras genrer [...] ibland har de fått skriva i sina reflektionsböcker.

(Eva)

Man ska tycka det är roligt med att läsa.

(Hanna)

På olika sätt vill lärarna stimulera elevernas intresse för litteratur, texter och böcker. I läroplanen Lgr 11 står att skolan ska främja elevernas utveckling genom möten med olika typer av texter, och att eleverna på olika sätt ska få till sig ”berättande texters budskap, språkliga drag och typiska uppbyggnad med parallellhandling och tillbakablickar, miljö och personbeskrivningar samt dialoger” (Skolverket 2018:272). Genom lärarnas noggranna val av böcker möter eleverna många olika genrer, miljöer och budskap.

Lärarna väljer även böcker så att eleverna kan uppfatta stunden av högläsning som något positivt som bidrar till intresse för ord och begrepp inom det svenska språket. Med hjälp av högläsningens boken menar lärarna att de arbetar med språkets uppbyggnad och struktur, då eleverna genom högläsningen får höra hur skriftspråk låter, samt lära sig nya ord och begrepp. Eleverna ges även förutsättningar och möjligheter att utveckla förmågan att kommunicera och formulera sig, då de uppmuntras att samtala om bokens innehåll med läraren såväl före som efter högläsningen.

4.4.2 Litteraturen och livsfrågor

Jag kan ju exempelvis läsa en historisk bok när vi läser historia, som handlar om samma tid för att få en skönlitterär syn på saken om man säger så och sen, det är egentligen det som är med "*Alex Dogboy*" också, för det handlar om ett gatubarn som lever i Honduras.

(Eva)

Språkutveckling, litteratur och förståelse för omvärlden återfinns i läroplanen beskrivet som "I mötet med olika typer av texter, scenkonst och annat estetiskt berättande ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sitt språk, den egna identiteten och sin förståelse för omvärlden" (Skolverket 2018:257). Eleverna ska möta och få kunskaper om skönlitteratur, från olika tider och skilda delar av världen, vilket lärarna menar att de uppfyller genom sina val av böcker. Lärarna har en ambition att genom litteraturen vidga elevernas perspektiv, och genom böckerna och efterföljande samtal reflektera över värden och normer. Lärarna berättar hur de samtalar med eleverna om människors olika villkor och hur de använder karaktärerna i böckerna för att tala om identitet- och livsfrågor. Eleverna övar i dessa samtal på att uttrycka sina känslor och åsikter, och ges möjlighet till att vidga sina perspektiv och utveckla sina identiteter. Böcker, menar lärarna ger stora möjligheter till identitet- och språkutveckling för elever, och främst finner de stöd för sin undervisning med högläsningens böcker i läroplanens kapitel i ämnet svenska samt i de inledande kapitlen om skolans demokratiuppdrag.

5 Diskussion

Genom våra intervjuer har vi fått ta del av lärarnas syn på högläsning böcker, och med det transkriberade materialet har vi kunnat analysera innehållet på hel- och delnivå. Lärarnas personliga uppfattningar har vi jämfört sinsemellan och resultatet har vi diskuterat i syfte att förstå fenomenet. I denna del lyfter vi fram såväl beskrivningar och avgränsningar, som frågor och oklarheter, utifrån hur vi uppfattat lärarnas syn på högläsning böcker.

Lärarna har en positiv inställning till högläsning böcker och anser att litteratur och högläsningstillfället kan användas i många olika syften. Lärarna beskriver hur de vill språkutveckla, fostra och ge eleverna en läsupplevelse som bidrar till läslust och en egen positiv inställning till litteratur. Men lärarnas arbetssätt och syfte skiljer sig delvis från hur forskningen menar att man bör arbeta med högläsning böcker. Det innebär att lärarnas syn på högläsning boken är en annan än forskarnas.

Vi kommer därför i detta kapitel även jämföra lärarnas syn på sin undervisning med hur forskarna anser att man bör arbeta med högläsning. Utöver forskning kommer vi koppla samman lärarnas uppdrag och undervisning med lagstiftning och hemmets roll. Lärarnas mål med undervisningen har vi delat in i tre områden, språkutveckling, läsupplevelse och fostran. De två förstnämnda områdena jämför vi med forskning och litteratur, medan fostran jämförs och diskuteras främst utifrån lagstiftning och hemmets ansvar.

5.1 Vila eller aktivitet

Lärarna beskriver hur de önskar att högläsning boken ska innebära en mysig och avkopplande stund i en annars krävande skolmiljö. Men Stensson (2013:120) menar att högläsning stunden inte är till för avkoppling. Hon betonar att om eleverna är passiva deltagare, så sker inte den process som är

nödvändig för att lyssnaren ska utveckla och skapa inre bilder och nya tolkningar. Vår undersökning visar att lärarna inte väljer tillfällen då eleverna är pigga och aktiva, vilket forskarna förordar, utan istället använder boken för att ge eleverna en stund med lägre krav. Dock kvarstår lärarnas önskan om att eleverna ska språkutvecklas genom att de lever sig in i handlingen.

5.2 Efferenta eller estetiska frågor

Stensson menar att läraren bör utmana eleverna i klassen genom att främst ställa estetiska frågor till gruppen. Efferenta frågor bör ställas om läraren vill undersöka om eleverna förstått huvuddragen av handlingen, eller om en sammanfattning av tidigare händelseförlopp ska beskrivas. Annars menar Stensson bör estetiska frågor ställas då dessa bättre gynnar språklig utveckling, och hon får medhåll av Chambers när hon beskriver att språkutveckling främst sker när eleverna aktivt bearbetar texten med hjälp av öppna frågor tillsammans med andra. (Stensson 2013:120-123).

Vår studie visar att lärarna använder både efferenta och estetiska frågor när de samtalar med eleverna om innehållet i böckerna. Lärarna beskriver hur de genom att ställa faktafrågor hjälper elever som missat undervisningen att komma ikapp handlingen. Men de beskriver också att de inte vill hacka sönder högläsningstillfället genom att ställa frågor till eleverna, utan vill att eleverna ska få en stund med lägre krav på återkoppling. Vi uppfattar att lärarna inte skiljer på vilken typ av frågor de ställer och i vilket syfte, vilket hör ihop med att lärarna oftast inte planerar denna undervisning i förväg. Samtalen sker många gånger spontant och lärarna använder till stor del sin beprövade erfarenhet vid högläsningstillfället. Lärarna beskriver att de vet ungefär vad som kommer att hända och vilka frågor som kan komma att ställas. Det visar att lärarna främst låter eleverna styra vilka frågor som ställs och inte själva förbereder öppna estetiska frågor. En lärare utgör i vår undersökning ett undantag gällande planering av tid för frågor och diskussion, men även denna lärare menar att en utveckling av vilka frågor

som bör eller kan ställas bättre kan förberedas i syfte att nå större förståelse för textens innebörd.

5.3 Förberedelser och utvärdering

Det finns en ambivalens i lärarnas svar där de å ena sidan vill skapa en lugn stund av gemenskap och å andra sidan vill utveckla elevernas språk och kunskaper. Kontrasten mellan lärarnas och forskarnas syn på högläsningens behov av planering och struktur blir i detta sammanhang främst en fråga om vilken arbetsinsats som högläsningens boken kräver. Forskarna menar att en större ansträngning behövs av både lärare och elever för att en språklig utveckling i samband med högläsningen ska ske, medan lärarnas inställning visar att de trots sin ambition att språkutveckla, främst vill ge eleverna och kanske sig själva också lite andrum från det dagliga skolarbetet. Utan tydlig pedagogisk planering blir det svårt att bedöma vilken språkutveckling som eleverna har uppnått, eller vilken språklig utveckling som skett med hjälp av böckerna.

Lärarna beskriver att eleverna får tydligt ställda lärandemål, och en lärare säger i samband med att vi frågar vad hon tror ska hända mellan sin upplästa bok och eleven, att: ”jag kan ju inte gå in i deras huvuden och titta”. ”Men barnen måste bli medvetna om vad det betyder att kunna följa med och förstå en bok” menar Stensson (2013:122), och säger att läraren bör stanna upp ibland och läsa om ett stycke eller ställa efferenta frågor mitt i texten. Syftet, menar Stensson är just att eleverna ska uttrycka sina tankar och känslor högt, vilket ger läraren möjligheter att följa med i elevernas möte med högläsningens boken.

5.4 Språkutveckling, beprövad erfarenhet och teori

Olika teoretiska perspektiv ger olika kunskap om hur vi använder och lär oss språk, men hur menar lärarna att språkinläring i samband med högläsningen sker? Vår studie visar förvisso att ingen utvärdering av elevernas

språkinlärning förekommer, men lärarna berättar samstämmigt att högläsningen de arbetar med ger positiva språkutvecklande effekter. Lärarna förmedlar såväl implicit som explicit att deras beprövade erfarenhet bygger på vetenskaplig grund. Exempel på detta är, att när lärarna väljer böcker, anpassar de innehållet till eleverna och klassen. Det stämmer väl in på det sociokulturella perspektivets syn på att elevernas utveckling bäst sker när ny kunskap läggs till redan känd kunskap. Men denna syn kan även appliceras på kognitivismen eller om eleverna börjar använda nya termer korrekt, på pragmatismen. Vi kan inte urskilja att lärarna använder sig av någon medveten eller bestämd teoretisk strategi när de arbetar med högläsningsböcker, men kan heller inte utifrån intervjumaterialet utesluta att någon sådan finns.

5.5 Betydelsefull och åsidosatt

Högläsningsboken har också å ena sidan en stark ställning, då lärarna menar att boken är betydelsefull, men å andra sidan kan högläsningen lätt utgå om tidsbrist uppstår eller när annat skolarbete måste utföras. När lärare uttrycker att de får ”använda tid som blir över” till att läsa ur boken, ger det konsekvenser på högläsningsbokens status. Vår studie visar att lärare talar väl om högläsningsboken och tycker att den är viktig, men eftersom den inte alltid räknas fullt ut som riktigt skolarbete kan momentet lätt strykas från dagordningen.

Ett annat skäl till varför högläsningsboken kan utgå kan vara att uppföljning av lärandemål kopplat till högläsningsbokens syften ofta saknas. Lärarnas ambitioner att vara språkutvecklande i samband med denna högläsning får heller inte alltid riktigt plats bland högläsningsbokens andra syften. Kanske räcker det med att skapa gemenskap, gemensamma läsoplevelser, lugn och ro, lägga grunden för läslust och kanske behöver eleverna verkligen få en liten stund varje dag utan krav på aktivt deltagande? Kanske är syftet att samtidigt språkutveckla inte möjligt att kombinera med lärarnas önskan om

att få ge en upplevelse utan stora krav, när de samtidigt dessutom ofta väljer en bok som ska fostra?

5.6 Litteraturens och högläsningens fostrande förmåga

I läroplanens inledande kapitel framgår att skolan ska arbeta så att varje elev kan uttrycka medvetna etiska ställningstaganden. Lärarna ska skapa lärtillfällen där eleverna kan leva sig in i och förstå hur andra människor lever. Vidare framgår i början av andra kapitlet i läroplanen att: ”Skolan ska aktivt och medvetet påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dem komma till uttryck i praktisk vardaglig handling i olika sammanhang” (Skolverket 2018:10). Litteratur kan bli ett medel för lärarna att, med hjälp av innehållet i en bok, skapa en plattform för samtal om värderingar och andras livsvillkor.

Vår studie visar att böckerna lärarna valt många gånger handlar om frågor som berör och väcker känslor. Innehållet i böckerna speglar även vad som är rätt och fel, önskvärda beteenden och andra gemensamma värdering och normer som skolan har till uppdrag att förmedla. Utöver att alla texter bär på ett budskap, då författarens egna erfarenheter påverkar ordval och innehåll, synliggörs även lärarnas egna värderingar genom bokvalen. Lärarna i vår studie beskriver att de läser böcker de själva vill läsa och böcker de själva tycker om.

Langer (1995:58) poängterar att klassens dynamiska sammansättning ger olika upplevelser av samma bok. Hon menar att då eleverna kommer från många skilda hemförhållanden med olika förutsättningar och kulturella bakgrunder, måste läraren ta hänsyn till varje enskild individ vid val av böcker och samtalen om dessa. När skolan ska förmedla svenska samhällets normer och goda värderingar behöver detta ske i samarbete med hemmet, så att eleven inte slits mellan olika åsikter samt ges möjlighet till skapande av

den egna identiteten. Vår studie lämnar dock frågan obesvarad om hur samarbetet mellan skola och hem ser ut.

5.7 Läsupplevelse, en mysig stund med mobbingtema?

Utifrån lärarnas svar har vi haft svårt att definiera den läsupplevelse som lärarna beskriver att de vill ge eleverna. Vi själva beskriver en läsupplevelse som att befinna sig i en (fiktiv) värld och att leva sig in i handlingen så att man blir en del av den. Men vi är utifrån svaren vi fått av de intervjuade lärarna osäkra på hur deras definition ser ut. Att eleverna förväntas sitta stilla och lyssna tyder på att lärarna vill att de ska delta i bokens handling genom att exempelvis befinna sig i sin föreställningsvärld. Men eleverna förväntas också ställa frågor om de inte förstår, vilket dels tyder på en förväntad metakunskap, att eleverna vet att de inte förstår, och dels att eleverna har kapacitet att obehindrat gå in och ur sina upplevelser. I svaren vi fått av lärarna vid intervjutillfällena framgår att alla lärare vill ge eleverna en läsupplevelse, men hur denna upplevelse ser ut eller ter sig beskrivs på olika sätt och ger sammantaget en diffus bild av begreppet.

Lärarna skiljer sig delvis åt i sitt arbetssätt. Den lärare som planerar in samtalstid efter varje lästillfälle har tillsammans med eleverna valt en bok med ett tema om rasism och död. Denna lärare är den enda som inte beskriver högläsningstillfället som en ”mysig stund”, dock önskar även han ge eleverna en stund med lägre krav. Vi frågar oss dock när vi analyserar resultatet, om det är att betrakta som ”lägre krav” att lyssna och diskutera ämnen som utanförskap, krig och antisemitism? På samma sätt undrar vi om det går att skapa en mysig stund med lite ”mobbingtema”.

Vilken betydelse har bokens tema för skapandet av den mysiga stunden? Att gemenskap kan uppstå i svåra stunder, eller att en grupp kan sluta upp kring en boks innehåll är troligt. Det bör således inte finnas något motsatsförhållande mellan att skapa gemenskap och att högläsa en bok vars

tema handlar om något svårt eller sorgligt. Men att hoppas på att alla elever ska uppleva en mysig stund genom att lyssna på en bok med lite mobbingtema är kanske att hoppas på för mycket?

5.8 Sammanfattning

Genom att högläsa en bok kan lärarna stimulera elevernas intresse för språk, texter och litteratur. Lärarna finner stöd för sitt arbete i läroplanen Lgr11, främst inom ämnet svenska. ”Språkets struktur med meningsbyggnad, huvudsatser, bisatser, stavningsregler, skiljetecken, ords böjningsformer och ordklasser” är centralt innehåll för årskurs 4-6 (Skolverket 2018:260). När lärarna läser högt ges eleverna möjlighet att höra hur svenskt skriftspråk låter. Lärarna ska även: ”bidra till att stärka elevernas medvetenhet om och tilltro till den egna språkliga och kommunikativa förmågan” (Skolverket 2018:257). Detta sker genom muntliga samtal och diskussioner i samband med högläsningen, där alla elever uppmuntras att delta. Eftersom bokens innehåll ofta syftar till att väcka känslor eller vill bidra till normgivande diskussioner, blir samtalen i klassrummen många gånger även fostrande.

När vi i vår studie undersöker hur lärarna arbetar med högläsningens bok har vi utgått från att oberoende av lärarens syfte, kan betydelsen av högläsningen inte antas i förväg. Med det menar vi att bokens betydelse för eleven sker först i mötet med texten. Lärarna i vår studie saknar oftast en pedagogisk planering av högläsningens bok, och så även uppföljning. Om ingen uppföljning av elevens utveckling kopplat till den upplästa texten sker, blir det svårt att dra någon slutsats om vad som skett i mötet mellan eleven och texten. Lärarna använder sig även av begrepp som hörförståelse, språkutveckling och läsupplevelse. Dessa begrepp beskrivs dock olika av våra intervjuade lärare och definitionerna saknas även i läroplanen. Vilka förmågor som utvecklas hos elever i årskurs 4-6 med hjälp av högläsningens böcker blir därför svårt att säkerställa med hjälp av vår studie.

Att högläsa en bok med fostrande budskap, språkutveckla och ge eleverna en läsoplevelse i lugn och ro kan menar vi bli för många syften för läraren att uppnå samtidigt med hjälp av en och samma högläsningbok. Vi förespråkar att boken bör ses som ett medel eller ett redskap för att uppnå olika mål vid olika tillfällen. Oberoende av vilken bok läraren väljer att läsa, bör denne göra en planering där syftet framgår så att det blir tydligt för både lärare och elever varför högläsningen sker. Att språkutveckling sker samtidigt som fostran kan då ses som en bonus, precis på samma sätt som språkutveckling sker när eleverna undervisas i matematik eller religion. Inget utesluter heller att om syftet är språkutveckling att innehållet är fostrande, men beroende på lärarens planering och syfte kan uppföljning ske inom det område där läraren vill utveckla elevernas kunskaper. Då vet eleverna varför läraren högläser och vad de förväntas lära sig. Lärarnas önskan om att låta boken bli en stund fylld av gemenskap och lugn kan lättare uppnås om varje enskild högläsningbok har färre syften att ta hänsyn till.

6 Vidare forskning

Vi har i vår studie identifierat flera dilemman och svårigheter som uppstår när lärarna arbetar med högläsningböcker. Att kombinera språkutveckling, fostran och förmedling av normativt goda värden med en mysig stund full av gemenskap är svårt. Men vilka sorts böcker passar med respektive syfte och hur bör lärare planera, kombinera och utvärdera undervisningen för att nå sina mål? Även en studie av hur eleverna i årskurs 4-6 uppfattar skolarbetet med högläsningböckerna skulle kunna bidra till värdefull information i syfte att utveckla konceptet. Ett sista förslag är att studera hur skolans samarbete med hemmet, vid val av litteratur i fostrande syfte, ser ut.

7 Referenser

Allwood, C M & Erikson, M G. (2017). Grundläggande vetenskapsteori: för psykologi och andra beteendevetenskaper. Andra upplagan Lund:

Studentlitteratur

Arnqvist, A (1993). *Barns språkutveckling*. Lund: Studentlitteratur s.24

Chambers, A (2014). *Böcker inom och omkring oss*. [Ny utg.] Stockholm:

Gilla böcker

Denscombe, M. (2018). *Forskningshandboken*. Lund: Studentlitteratur.

s.247, 268-269, 395.

Fejes, A & Thornberg, R (red.) (2015). *Handbok i kvalitativ analys*. 2., utök.

uppl. Stockholm: Liber

Fjellström, R (2004). *Skolområdets etik: en studie i skolans fostran*. Lund:

Studentlitteratur

Hutton, J., Horowitz-Kraus, T., Mendelsohn, A., DeWitt, T., Holland, S

(2015). Home Reading Environment and Brain Activation in Preschool

Children Listening to Stories. *PEDIATRICS Volume 136, number 3*, ss.467-

475.

Håkansson, J & Sundberg, D (2014). *Utmärkt undervisning*

framgångsfaktorer i svensk och internationell belysning. Johanneshov: MTM

s.57-59.

Langer, J (1995). *Litterära föreställningsvärldar. Litteraturundervisning och*

litterära föreställningsvärldar. Göteborg: Daidalos.

Lifmark, D (2010). *Om lärare, fostran och elever i mångkulturell skola*.
<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:371922/FULLTEXT01.pdf>
[2018-11-22]

Lin, L. 2014, "Learning Word Meanings from Teachers' Repeated Story Read-Aloud in EFL Primary Classrooms", *English Language Teaching*, vol. 7, no. 7, s. 68-81

McCormick, K (1994). *The culture of reading and the teaching of English*.
Manchester: Manchester Univ. Press

Nilholm, C (2016). *Teori i examensarbetet: en vägledning för lärarstudenter*.
Lund: Studentlitteratur

Stensson, B (2006). *Mellan raderna: strategier för en tolkande
läsundervisning*. Göteborg: Daidalos

Skolverket (2018). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshem
2011*. Stockholm: Fritzes.

Skolverket (2012). *Glädjen i att förstå – förhållningssätt och strategier*. s.40
<http://hj.diva-portal.org/smash/get/diva2:847799/FULLTEXT01.pdf> [2018-
11-22]

Sveriges riksdag (2018). *Föräldrabalk (1949:381)*.
[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-
forfattningssamling/foraldrabalk-1949381_sfs-1949-381](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/foraldrabalk-1949381_sfs-1949-381) [2018-11-22]

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-
samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Tillgänglig på Internet:
[http://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_20
02.pdf](http://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf) [2018-12-19]

Bilaga

Bilaga 1: Intervjufrågor

Samtycke och information

Vi är intresserade av din syn på högläsning böcker, hur du arbetar med dem idag och hur du har arbetat med dem. Frågorna vi ställer önskar ge svar på *hur* du som lärare väljer ut böcker för högläsning och målsättningen med dina val. I vår uppsats kommer vi jämföra dina svar i relation till andra lärares svar i syfte att besvara frågorna:

1. Hur beskriver lärarna att de arbetar med högläsning böcker?
2. Vad förväntar sig lärarna att eleverna ska lära sig av undervisningen med högläsning böcker?
3. Hur stödjer läroplanen lärarnas målsättning med högläsning böckerna?

Intervjuunderlaget ska främst användas för analys, men kan även på begäran delges examinatorer och handledare på Linnéuniversitet i Växjö. Dina individuella svar kan komma att beskrivas i uppsatsen, även anonyma citat kan förekomma. Uppsatsen och dess innehåll kommer framgent finnas tillgängligt för såväl studenter som andra intressenter. Det innebär att vi inte kan lova total anonymitet, men vi kan lova att följa Vetenskapsrådets anvisningar som innebär att ingen obehörig kommer kunna ta del av dina personliga uppgifter.

Samtycker du till detta och vill du delta i vår undersökning?

Fråga 1 (inledning)

Hur länge har du arbetat som lärare?

Är du behörig lärare i svenska?

När gick du din utbildning?

Vilken/vilka årskurser arbetar du med idag?

Fråga 2 (grundfrågor om högläsningbok)

Läser du högt ur en "klass-bok"? (Om nej gå vidare till fråga 3)

Vad kallar du boken för?

Vilken bok just du just nu?

När under dagen brukar du läsa ur boken?

Hur länge brukar du läsa i boken?

Fråga 3 (bakgrund)

Har du arbetat med högläsningböcker tidigare?

Om ja, Vilken bok/ typ av böcker arbetade du med då?

Om nej, varför inte? (gå till fråga 5)

Fråga 4 (val av bok, syfte)

Hur valdes din nuvarande bok ut?

Hur har de tidigare böckerna valts ut?

Har eleverna direkt eller indirekt bidragit till val av bok?

Om ja på fråga 4b, hur?

Har skolbibliotek, kollegor eller andra bidragit till val av bok?

Om ja på fråga 4e, hur?

Vilket/vilka syfte/-n finns det med boken?

Utveckla svaret på fråga 4e (Oavsett svar)

Fråga 5 (förhållningssätt till boken)

Hur ser du på högläsningböcker?

Vilka fördelar eller nackdelar ser du?

Varför arbetar du med högläsningböcker?(Om ja)

Varför arbetar du inte med högläsningböcker?(Om nej)

Fråga 6 (eleverna) (Gäller endast om läraren använder sig av högläsningbok.)

Vad förväntar du dig att eleverna gör under tiden du läser?

Blir det så?

Vad förväntar du dig ska hända mellan din upplästa bok och eleven (varför/syfte?)

Blir det så?

Kontrollerar du det vad eleverna gör och att syftet uppnås? Hur?

Ställer du frågor till eleverna i samband med att du läser boken?

Berätta mer – utveckla!

Fråga 7 (boksamtal)

Beskriv hur du arbetar med boksamtal. (Om högläsningsbok saknas - gå till fråga 8)

För ni boksamtal om högläsningsboken?

Om ja på fråga 7b, hur går det till - om nej på fråga 7b, varför inte?

Fråga 8 (koppling till Lgr 11)

Vilka kopplingar ser du mellan högläsningsbok och läroplanen?

Hur stödjer läroplanen din/dina målsättning (-ar) med högläsningsboken?

Hur kan ditt arbete utvecklas?

Fråga 9 (avslutande frågor)

Hur har intervjun känts?

Finns det något speciellt som du reflekterar över?

Finns det något du vill tillägga?

Tack för att du deltog i intervjun!